

Ah şu JHP

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Ah şu JHP AH şu JHP

Tokat welaýatynyň Erbaa etrabyны bilýänsiňiz.

Bereketli ekin meýdanlary bilen tanalýar. Anadolynyň iň irki ýerasty magdan käni Çorum Baýat bilen bir hatarda şu taýda ýerleşýär: b.e.önüki 5-nji müñýyllik... Anadolynyň gymmatly arheologiki eserlerinden «Çagasyň emdirýän ene» heýkeljigi dagy Horazdepe diýen ýerden tapyldy.

Bol hasylly toprak iňňän gadymy döwürden bări sebitiň oturymly ýerleriň biri bolmagyna getirdi. Önem belläp geçişim ýaly allýuwiý topragyň we magdan baýlygynyň bir sebabi-de ýer yranmalarydyr...

Gaty aňyrlara gitmäýin:

Erbaada – 7.9 balla ýeten 1939-njy ýylyň ýer yranmasynدا 921 adam öldi, 2 müň 276 bina ýykyldy;

Erbaada – 6.2 balla ýeten 1940-njy ýylyň ýer yranmasynدا 881 adam öldi, 1659 bina ýykyldy;

Erbaada – 7.2 balla ýeten 1942-nji ýylyň ýer yranmasynدا 534 adam öldi, şäher sowetiniň (munisipalitet) jaýy bilen bir hatarda 2 müň 452 jaý ýykyldy;

Erbaada – 7.3 balla ýeten ýer yranmasynда (halk baraklarda, çadyrlarda ýaşansoň adam we mal ýitgisi öňki ýer yranmalaryna garanda az boldy) 12 adam öldi.

* * *

Kyrkynjy ýyllaryň başy. Ikinji jahan urşunyň dowam edip duran döwri...

Faşistik Germaniýa Balkanlardan Sowet Soýuzyna çenli aralykda Türkïyäniň daşyny gabamaga başlady. Gitleriň Türkïyäni basyp almak boýunça "Gertrude" meýilnamasy bardy.

Türkiýe elinde bary bilen urşa garşy mobilizasiýa yylan etdi, öňünden taýynlyk işlerini geçirdi. Uruş turma ähtimallygy ýurtda sosial-ykdysady krizise sebäp boldy. Çorek kartoçka bilen berildi we ş.m.

Ýetde-gütdeligiň iñ ýiti duýlan ýerleriniň biri-de ýer yranmalarynyň weýran edip taşlan 70 müň ilatly Erbaady.

Ine, şolar ýaly kynçylykly ýyllarda... JHP hökümeti ilki Erbaa etrabyna ylmy-barlag toparlaryny ugratdy: geologik-tektonik barlaglary geçirtdi.

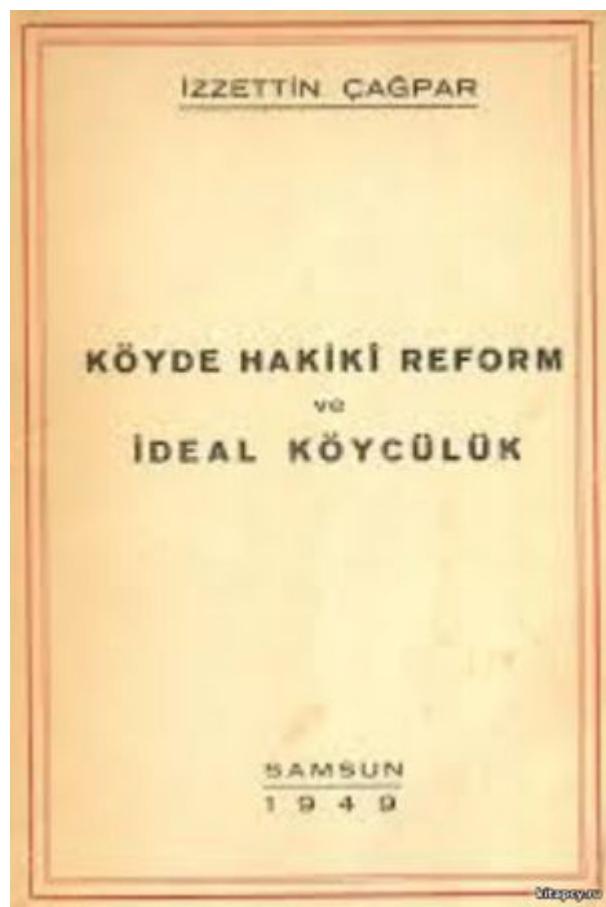
Etrabyň Demirgazyk Anadoly jaýryk halkasynyň (razlomynyň) üstünde oturandygy anyklandy. Ýagdaýdan habarly edilen Ministrler Kabinetiniň nobatdaky ýygnagy geçirildi we ýörite karar kabul edilip, Erbaanyň etrap merkeziniň öñki ýerleşen ýerinden 2 km uzaklykdaky Ardyçlyk diýen ýere götürilmegi makul bilindi.

JHP-niň Tokatdaky halk deputaty Refik Ahmet Sewengil ýatlamalarynda şularы ýazdy:

«*Ilkibaşda harabalaryň üstünde täze baraklaryň gurulmagyna rugsat berilipdi. Yönete şol bir wagtyň özünde ylym ara giripdi,*

geologlar ýollaryp, birnäce günlär ylmy-barlag işlerini geçirdi. Şäherçäniň ýerleşýän ýeriniň dolma, çamur, astky we üstki gatlaklary çýýruk, mydamky sarsgynlarda opurylmaga, islendik pursat ýykylma howpuna golaýdygyny aýdýan habarnamalara gulak geren hökümet etrap merkeziniň ýerini üýtgetmegi müwessa bildi. Uzak wagta çeken işleriň ahyrynda täze şäheriň taslamasy işlenip düzüldi...»

1944-nji ýylyň 15-nji apreli. Nemes şäher taslamaçysynyň taýýarlan proýektine laýyk şäheriň düýbi tutuldy...

* * *

Jahan urşunyň şolar ýaly kynçylykly ýyllarynda JHP hökümeti täp-täze Erbaany gurdy.

Aslynda halkyň göçmäge o diýen höwesi-de ýokdy. «Obada hakyky reforma we ideal obaçylyk ("Köyde Hakiki Reform ve İdeal Köycülük") atly kitabyň awtory häkim Izzeddin Çagpar bu ýagdaýy şeýle beýan etdi:

«Garrylaryň gargyşyny, ýaşlaryň alkyşyny almaly boljak!»

1100 hojalyga ýeke we iki gatly jaýlar berildi. Ýigrimi

hojalyk öñki ojagyny taşlap gitmek islemedi, bular gin howluda ýasaýan baýlardy.

Täze şäherde hökümet binasy, saglygy goraýış merkezi we gaýry edara binalary bilen birlikde 161 sany gulluk jaýy (podohrana) berildi.

Aradan ýyllar geçdi...

Şu gün gynansak-da... Erbaa has ykjäm ýerde ýerleşen günorta tarapa däl-de, başly-barat ýagdaýda köp gatly jaýlary bilen demirgazyga, ýagny köne Erbaa tarap giňeýär. Bu bolsa tebigy betbagtlyk howpuny artdyrýar! Muny iň soňky gezek 2009-njy ýylda TÜBİTAK aýtdy. Diňlän boldumy? Ýok.

Häzir ilateý yüz müňe golaýlan Erbaada ýer yranaýsa munuň jogapkäri kim bolar:

Gürrünsiz etraby otuz ýyl bäri dolandyryp gelýän kontraktor munisipalitet partiýasy MHP-AKP bolmaz! Ýeke-täk jogapkär JHP-dir, şol JHP...

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 23.02.2023 ý. Publisistika